

Stranišče: Zardevam!

Vhodna vrata: Kaj zardevaš, smrdiš! Drugič si oskrbi napis: »Za ljudi!«
Okna: Mir. Ne žrite se, saj smo v hribih. In poleg tega je nedelja, do druge sobote pa je polnih sedem dni.

(Po vsej koči globok vzdih olajšanja.)

V Trento navzdol pa se vije dolga kača — glava za glavo, nahrbtnik za nahrbtnikom... Morda jih je nekaj manj. Nekdo je namreč odšel na Razor, drugi na Križ, tretji na Stenar. Toda ti trije so se tako tiho ločili od karavane, da planinci tega niti opazili niso in jim tisti, ki je jodlal in vpil, ni utegnil niti zažvižgati v slovo.

Po Krmi domov

PAVEL KUNAVER

Kako hvaležne so gore! One same sicer tega ne čutijo niti ne povedo, a to vemo tem bolj mi, ki se vzpenjamo nanje in ki nas ob vsakem še tako nedolžnem vzponu obdarujejo. Seveda niso vsi izleti enaki. Zelo se razlikujejo med seboj in eden ali dva pustita vsako leto posebno globok vtis, nudita tako velike užitke, da si za dolgo časa poln sreče in prelepih slik. Tako močne so, da stoje kot sence za vsemi doživljaji v dolini in navadnem življenju. Ob vseh težkih dogodkih te tolažijo in prišepetavajo, kako lepo je tam zunaj, kako se izplača potrpeti in delati, da bomo mogli pri prvi priliki zopet tja. Nekateri posebno močni doživljaji, taki vrhunski užitki, se mi včasih v domišljiji zde kakor mogočni loki in oboki, ki segajo preko celega leta, preko vseh drugih tudi planinskih doživetij prav do drugega, enako lepega in močnega doživetja. Letos mi je usoda naklonila kar dve taki doživetji, ki nikakor nista v smislu številke od I. do VI. Nekateri se bodo morda smejali, če izdam, da sta bili ti globoki doživetji dolina Krme, in sredi jeseni, tik pred nastopom slabega vremena, Velika planina na severni strani, Požarje imenovana. Ta zadnja je bila sicer žareč jesenski dan, kakršnega more dati le vsa rdeča in rumena jesen, a v Krmi je zapustila še globlje sledi.

Kakor običajno smo tri dni našega taborjenja nad Ribčevim lazom v Bohinju posvetili obisku Triglava, ki nas je ves julij vabil v svoje lepo okrilje. Imel sem s seboj 25 tabornikov in tabornic Triglavske čete. To je precejšnja družba, a bila je zelo prijetna, disciplinirana in dovzetna za vse, kar je nudila pot preko lepe Uskovnice, preko parku podobne pokrajine med njo in Vodnikovo kočjo in celo skozi nevihto do Kredarice. Tisti, ki nas je lani presenetil z velikim kamnom, ki ga je skrivaj nesel iz Bohinja v nahrbtniku s seboj na Triglav, da bi vrh p o v i š a l (!), in smo mu nevedoč za to nerazumljivo obtežitev pomagali nositi ta čudni material, je letos bil previdnejši in manj idealen ter nas ni oviral s prošnjami, naj mu pomagamo. Drugo jutro je bil tudi vrh milosten in s posebno pobožnostjo so stopili začetniki prvič na mogočni vrh.

Kje nazaj, »domov«, pod platnene strehe? Za navzdol z veliko mlado družbo je treba izbrati le bolj lahkih potov in čim manj snežišč, da se kdo ne popelje med skale ali celo čeznje. Živci so se mi že nekoliko utrudili in preveč se bojim,

da mi kdo ne zleti po strmini. Pri tem pa imam prav za pohod navzdol dolino Krmo za posebno pripravno, da traja slovo od Triglava čim dalj, da je čim manj treba paziti na pot in skale, a da je kolikor mogoče vsa pozornost posvečena gorskemu svetu, ki je, mislim, prav v območju Krme posebno samotni in bo tak ostal, dokler ne bo kaka planinska postojanka v sredini poti privabila več gorohodcev na potovanje po Krmi iz Mojstrane na Triglav.

Da bi imeli več časa za Krmo, smo šli s Triglava popoldne do nove Vodnikove kočice. Dež nas je proti koncu podil, a je prenehal, ko smo prišli pod streho. V spremstvu nekaterih močnejših tovarišev je odšlo še istega dne nekaj slabotnejših tabornikov nazaj v tabor v Bohinju. Pri meni pa je ostala večina, garda samih romantikov, ki so razumeli mojo željo, da hodimo čim tiše in da v gorskem svetu ne naredimo nobene škode.

Posebno vnet je dijak Š. Vse pretakne, za vse lepe koticke okoli tabora ve in zgodaj vstaja, da pride do opazovanja gozdnih živali. Tudi v Vodnikovi koči ni počival. S četico posebno zanesljivih tovarišev je v tem, ko sem jaz počival, odšel na Velo polje in proti Mišeljski planini. Zvečer, ko so se vrnili, mi je skrivnostno pripovedoval neverjetna odkritja — našel je naselbino zelo velikih planik na kraju, kjer bi jih nihče ne pričakoval. V dokaz mi jih je tekel naslednje jutro na vse zgodaj fotografirat!

Po njegovi vrnitvi smo se odpravili proti Bohinjskim vratcem, ki držijo v planinski raj, Gornjo Krmo. Čudno bogato cvetic je tisto pobočje med Vernarjem in Tošcem, le planike so izginile. Kako lepo bi bilo, če bi postala vsa bližnja okolica nove Vodnikove kočice planinski park, kjer bi bila vsa živa bitja, rastline in živali, popolnoma zaščitena!

Na sedelcu sem se dogovoril z mladino, da bodo čim tiše hodili, kajti Krma je polna divjadi, večina pa še nikdar ni videla gamsa. In kako so me ubogali. Nobena nepotrebna beseda ni padla, zato pa so strmeli tem bolj v tihi gorski svet Gornje Krme. Vrhovi so bili sicer pokriti z nič dobrega obetajočimi megli. A kjer smo hodili, je bilo tem lepše. Ko smo prečili pod Vernarjem, smo naleteli na cel otok samih pogačic. Še lepši pa je bil tisti del že deloma zarastlega strmega melišča, ki se spušča proti planini. Tu je bil grm pri grmu gričevnika, rododendrona. Včasih je bilo več rdečih svetov na grmiču kakor zelenih listov!

Gornja Krma pa ni samo polna divjačine in cvetic, ampak je pravi muzej najrazličnejših viharikov, ki v velikanskem loku pokrivajo skalni svet od bregov Vernarja, spodnji rob številnih kont, tja do strmin Rjavine in Macenovca. Plazovi in viharji so ustvarili nešteto oblik kljubovalnih macesnov in visokogorskih smrek. Njihovi bratje in sestre v nižjih legah in v boljših življenjskih pogojih hitreje umirajo. Ti junaki pa vztrajajo, in zdi se, da kar nočejo umreti, in se potem, ko so jim strele in skale odbile vrhove, poživljajo z močnimi stranskimi vejami. Od katerekoli strani prideš v Gornjo Krmo, te taki junaki nemo pozdravljajo. Z daljnogledom pa jih vidiš v zadnjih bojnih vrstah stati na nižjih grebenih in ob plaznicah ter pod melišči.

Zato sem tudi mojim prijateljem svetoval, da so le počasi, počasi prodirali navzdol, jaz pa sem še bolj zaostajal in najzanimivejšo tako visokogorsko harfo tudi skiciral. To vam je poseben užitek, ko opazujemo tako prastaro deblo, vse njegove krivenčaste veje, ki so jih tisočeri viharji v dolгих stoletjih milijonkrat zaman upogibali in poizkušali zlomiti in odlomiti! Spoštljivo se pričnemo pogovarjati s starcem, ki je preživel toliko borb in obstal. Odgovore čitaš v njegovih oblikah, v ranah, ki so mu jih zadale skale in strele, mraz in starost.

Moja mladina je počasi izginila med ruševjem in končno med drevjem in bal sem se, da mi ne bi postali glasni pod tistimi obsežnimi melišči pod Tošcem in Draškimi vrhovi. A prav nič jih nisem slišal, če tudi jih je bilo še okoli dvajset. Mislil sem že, da so mi ušli, ko sem jih končno opazil na koncu planine počivati na skalah. Bili so tiho, kakor da bi slutili, kakšen prizor bodo v kratkem videli.

Tam na tistih meliščih pod prej omenjenimi vrhovi mora med kamenjem raste posebno sočna travica. Še nikoli nisem šel tam mimo, da ne bi videl gamse. Tokrat pa so se prav nastavili mladi družbi, od katerih večina gamsa od blizu še ni videla. Na izbočenem hrbtu največjega melišča je stalo in ležalo nič maj kakor petindvajset gamsov. Da bi pokazali, kako znajo tudi teči, je eden od njih prav pred nami hitel iz grape navzgor proti tropi. Nato pa smo jih mirno gledali in videli v vseh mogočih pozah. Včasih mislimo, da so samo lovske bajke, če slišimo pripovedovati, da eden od gamsov stoji na straži, da se drugi varno pasejo. Toda eden od velikih gamsov, v daljnogledu je bil res pravi lepoteč — je mirno stal na nam najbližjem kraju ter nas opazoval. Moji pa so malone nemo stali in opazovali pestri trop. Eden, ki se je verjetno do sitega napasel, si je izkopal v mehki prod na robu jamo in v njej počival, moleč par nog od sebe. Tudi nekaj drugih je ležalo in prežvekovalo. Drugi so se res pasli in se sprehajali razkropljeni med skalami in više gori po drobnem grušču, iz katerega je morala moleti nekatera sočna bilka. Za nas še niso prav nič zmenili, in moj daljnogled je romal lahko mirno iz roke v roko, tako da smo videli tej lepi tropi malone v zobe. Tako se je mladini, četudi je bila v veliki družbi, popolna tišina in miren pohod bogato izplačal. Prej smo se mi utrudili opazovati kakor živali paše in odšli smo zadovoljni dalje v dolino skozi obsežne gozdove na širne zelene pašnike Zasipske planine.

Kakor siloviti bastiljoni se dvigajo nad njo v megleno nebo stoječi stolpi sten Rjavine. Mračne globeli in strmi žlebovi se zajedajo mednje, v nižjih delih pa jih na policah krase slikoviti viharniki. Do njih ne more sekira, in če bi padli, bi se zdrobili pod stenami.

Toda preden smo dospeli v dolino, smo morali tam, kjer se pričinja krivenčasti bukov gozd, čez ogromen nov podor. V strmi steni Draškega vrha smo zagledali malone sto metrov visoko vrzel, iz katere se je odluščilo več metrov na globoko, morda do pol milijona ton rdečkastorumenega skalovja. Zdrobljeno v droben grušč in malone kot hiša velike skale je podor zasul breg do pol kilometra daleč in se mogočno razširil, ko je udril v revni gozd. Tam pa je strašno gospodaril. Strl je drevesa, popolnoma pokopal pod seboj ruševje in drevje. Le mestoma gledajo veje iz rumenkaste skalne puščave in čakajo bližnjega konca, ko se bo skalovje poleti razgrela in bo listje in življenje zamrlo. Kako svež je ta podor, smo čutili, kajti kjer smo stopili na drobir se ni samo mlel pod nogami, ampak tudi mehko udajal in tlačil. Vsa masa se še ni posedla in nekatere skale še nevarno vise.

Kar oddahnili smo se, ko smo prišli iz strelne daljave še sveže rdečih sten. A tedaj so se megle že zelo ponižale in Krma ne bi bila Krma, če nas in svojih lepih gozdov in planinskih trat ne bi umila z izdatnim nalivom. Med tem ko je najbolj lilo, smo našli zavetje v novem, prijaznem, domu javorniških kovinarjev. Po dežju pa smo nadaljevali svoje potovanje po Spodnji Krmi, ki polagoma preide v svojo enako romantično tiho sestro, Gornjo Radovno. Po dežju je bil zrak posebno čist, širni travniki med temnimi gozdovi pa kar žareči od svežine. Tišina je bila res popolna, tišina pa velikih viharjih, ki so tudi v tej tako tesni in zaprti dolini pred meseci tod divjali. V velikih gozdovih prav po naj-

nižjih bregovih so bile utisnjene velike vrzeli in velike množine visokih smrek so križem ležale, kolikor jih niso že pospravili. Vendar štori z daleč razprostrtimi koreninami, molečimi v zrak, in globoke jame pod njimi so pričale o sili, ki je tod delovala. Razkropljeni v tihe opazujoče skupinice smo vedno počasneje hodili proti izhodu te lepote med našimi alpskimi dolinami. Toliko tišine — a koliko skrite sile, ki počasi gloje in izpreminja oblike naših krasnih gora!

Ker pa je človek vendarle važen del naših gora, sem mlade prijatelje peljal na koncu še k starim znancem tik pod Jerebikovcem, od koder je posebno lep razgled nazaj v Krmo in njene strme mejnike. Četudi je lastnik kmetije stari lovec Skumavec umrl, ostali so njegovi svojci, enako prijazni in prijetni. Odlikovanja, ki vise na trofejah, a predvsem čudovite oblike gamsovih rogov in srnjakovih rogljev so mladino prepričale, da je tudi žival, ki prebiva v območju Krme, nekaj posebnega, in zato so se s temi globljimi vtisi vrnili z menoj vred nazaj na drugo stran Triglava, v tabor v lepem Bohinju.

Nekaj o gospodarski problematiki planinstva

MIRKO FETIH

V poročilu o investicijah z analizo gospodarskega poslovanja naših postojank bomo naleteli na vprašanje statusa planinskih postojank vzporedno z indirektnim poseganjem planinstva v turistično in gostinsko dejavnost.

Po naših predpisih je Planinska zveza kot družbena organizacija in kot zveza vseh planinskih društev v LRS lastnik vseh planinskih postojank, ki tako predstavljajo socialistično družbeno lastnino. Namen in naloga planinskih postojank pa je, da nudijo obiskovalcem hrano in prenočišče ter da dajejo planincem pojasnila o smeri in dostopnosti posameznih poti. Glede na lego planinske postojanke in druge okoliščine je razumljivo, da je stopnja razvitosti posamezne postojanke odvisna od teh činiteljev.

Poleg tega današnji razvoj tehnike in drugi pojavi nedvomno močno vplivajo tudi na planinstvo. Visoko v gorah, kjer je navdušen ljubitelj gora pred 100 leti srečaval le tropo gamsov, kjer je planinec pred nekaj desetletji srečaval le soplaninca, se danes vije avtomobilska cesta ali teče od vznožja na vrh moderna žičnica. V kočah, kjer je bil planinec pred leti zadovoljen z mlekom in žganci, postavlja danes vse drugačne kvalitetnejše kulinarične zahteve. Ne samo tehnika, tudi splošen kulturni dvig našega ljudstva ima nujne posledice in odraz v naših planinskih postojankah. S tem pa v mnogih primerih postajamo slični gostinski dejavnosti, čeprav pod vse drugačnimi vidiki in okoliščinami. Da pa postaja planinstvo že del turizma in da nekako stopa v štrc z njim, da je to veja turizma, o tem smo si menda na jasnem.

Bistvena razlika planinstva od gospodarskih panog pa je v tem, da planinska društva niso pridobitne gospodarske organizacije, temveč so planinske postojanke le materialna osnova za planinstvo. Čeprav sliči planinska postojanka gostinskemu obratu, sta njun namen in naloga popolnoma druga.

Spričo tega je Izvršni svet LRS izdal leta 1957 dva odloka o oprostitvi planinskih postojank obveznosti do družbene skupnosti s pojasnilom, da se ta odlok nanaša samo na tiste planinske postojanke, ki imajo izključno planinski pomen, to je, da nudijo planincu le prenočišče in hrano in da se nahajajo predvsem v višinskih legah ali v nestrnjenem naselju v nižini ter se zato štejejo kot izhodiščne točke za planine. Vse ostale planinske postojanke pa se štejejo kot gostišča ter za nje ne veljajo oprostitve po zgoraj navedenih odlokih. Posamezni ObLO po lastni presoji izdajajo odločbe o teh oprostitvah upoštevač, ali ima planinska postojanka planinski značaj ali ne.

Na drugi strani pa je nedavno Državni sekretariat za blagovni promet FLRJ izdal pojasnilo, da se štejejo planinski domovi oziroma postojanke za domove oddiha v smislu zakona o ustanavljanju in poslovanju počitniških domov.